

Մարտին
Վալդեազարյան,
1954թ.

Մարտին
Վալդեազարյանը ու
Լևան Մամուկանը,
1960-ականներ

Երևաննախագիծ
իմսոխտադի
Նսրուդյակի՞
մյազանքի մի
խուսք նրա՞յնքանը,
այնք շրջոյոյոյ՞
և՛ Վալդեազարյան,
1950-ականների վերջը

առաջին ստեղծագործությունները հնչել են այդ կլինտոսի կատարմամբ:

1966-1972թթ. Մարտին Վարդազարյանը ղեկավարել է կլինտոսից հետո Պայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության հաջորդ երաժշտախումբը: Սկզբում դա եստրադային համույթ էր, որն արդեն 1972թ.-ին մոտ սովորաբար դարձավ քիզ-քենդ: Այդ նվագախմբի ֆոնդային քաղմաթիվ ծայնագրությունների մեջ կան հայ կոմպոզիտորների, ինչպես նաև Մ. Վարդազարյանի ջազային ստեղծագործություններից:

Մ. Վարդազարյանը համարում է, որ երաժշտությունը ժանրերի քաժանելը քացառապես պայմանական երևույթ է: Ժանրերն, ըստ էության, երաժշտության արտահայտվելու տարբեր միջոցներ ու (եզուներ են, որոնք անհրաժեշտ է հասկանալ և կարողանալ տիրապետել: Դա քարծրաղվեստ կոմպոզիտոր-

ներին ներհատուկ մտնեցում է, ովքեր իրենց ստեղծագործությանը ապացուցում են դրանց կենսունակությունը: Նա գրել է սիմֆոնիա, Բ. Բարտոկին նվիրված սիմֆոնիկ պոեմ, Ա. Խաչատրյանին նվիրված դաշնամուրային կոնցերտ, կվարտետ, կոնցերտինո՝ ֆլեյտայի համար, ստեղծագործություններ՝ երգչախմբի համար: Նա 40-ից ավելի կինոնկարների և 100-ից ավելի թատերական ներկայացումների երաժշտության հեղինակ է: Նրա քաղմաթիվ երգերից հարկ է նշել՝ «Սա երևանն է», «Քեզ կանչում են միշտ», «Տեմպ, ոչիթմ, մեղեդի», «Դնչ է պատահել»: Պայ ջազմենները կատարել են նրա ջազային ստեղծագործությունները՝ «Կենց նույն պատճառով», «Կտրված կրունկ», «Բյուզի շուրջ», «Անանուն», «Եքսպրոմտ», «Խաչմերուկ»:

Մ. Վարդազարյանը մեծ ջազ-նվագախմբի գիտակ է: Նա համագործակցել է 4. Օրբելյանի ղեկավարած Պայաստանի եստրադային նվագախմբի հետ: 1990թ.-ից աշխատում է Ե. Երզնկյանի ղեկավարած Պայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության ԷՄՆ-ում՝ որպես դաշնակահար և խմբավար-խորհրդատու: Այդ նվագախմբի համար Մ. Վարդազարյանը վերադաշնակել է ջազային այնպիսի կոմպոզիցիաներ, ինչպիսիք են՝ «Until I Met You» (R. Noble), «I'm Beginning to See the Light» (H. James, D. Ellington), «Shiny Stockings» (F. Foster), «Ya Gotta Try» (S. Nestico):

Մարտին Վարդազարյանը Պայաստանի ժողովրդական արտիստ է (2012), Երևանի պատվավոր քաղաքացի, Կոմիտասի անվան ԵՊԿ-ի պրոֆեսոր, տարբեր մրցանակների ու պարգևների կրող:

Երևանի փողոցների վրա կախ արած հսկայական քաղմաթիվ վահանակների մեջ կար մեկը՝ ժպտադեմ Մարտին Վարդազարյանի նկարով, ներքևում՝ մակազրույթում. «ես սիրում եմ քեզ»:

Եթե ձեռքս հասներ, ես կավելացնեի.

«Մենք էլ քեզ ենք սիրում»:

Արակ Բակունցը, 1977 թ.

Ա. Բակունցը 1979 թվականից դասավանդում էր Քայիամերզի էստրադային ստուդիայում, որի տնօրենը դարձավ 1985 թ.-ին

1992 թվականից, այդ ստուդիայի հիման վրա, Քայաստանի մշակութային նախարարությանը կից ստեղծվեց Երևանի էստրադային և ցազային արվեստի թոլեջ:

Ակսել Բակունցը մինչև իր կյանքի մայրամուտը ղեկավարում էր այդ երիտասարդ երաժիշտ կատարողների ուսումնասիրության դարբնոցը:

2006 թ.-ին Ակսել Բակունցին շնորհվեց Քայաստանի արվեստի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչում:

Էվլինա Մակարյան (1950-2007)

Չինգ-Չինգ (Է. Մակարյան)

Արամ Խաչատրյանն առաջին անգամ լսելով դեռևս պարմանուտի էվլինայի երգը, բացականչեց. «Դրա շք է: Վարպետը չէր սխալվում»:

— Էվլինա Մակարյան...
Այս անունն առաջին հերթին ինձ հիշեցնում է 1968 թ.-ի զարուհը, «Կոտունկա» համերգները՝ Քաջիկ Խարմունիայի Մեծ դահլիճում: Նա քեմ էր դուրս գալիս կարմիր տաքատուվ կոստյումը հագին, և անմիջապես սկսվում էր կախարհանքը...

Պեռնա տասնութը չբոլորած արջնակը հիացնում էր բնածին տաղանդին հատուկ՝ երաժշտության հետ օրգանական միաձուլմամբ: Նրա երգը դյուխիչ էր: Բարձրակարգ երաժշտամուտքունը թույլ էր տալիս նրան միանշանակ լավ կատարել տարբեր ոճի երգեր ֆրանսիական ու իտալական լիրիկական երգեր, երգել՝ Ռեյ Չարլզի ու «Յեսես»-ի երգացանկերից, հայ հեղինակների ստեղծագործություններ:

Էլվինան շատ էր սիրում կատարել Ա. Տորիմի ցունահովաները, ընդ որում՝ դաշնամուրի վրա նվագակցելով ինքն իրեն և ցուցադրելով իր ցագային որակները՝ օգտագործելով վոկալ-հանպատրաստից երգեցողությունը՝ սքեթը:

Այդ տարիներին էլ նա ավարտեց Ռ. Սելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանի դաշնամուրի դասարանը:

«Կռունկից» հետո, Կ. Օրբելյանի ղեկավարած Գայաստանի պետական էստրադային նվագախմբի և Գայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության ԵՄԼ-ի հետ ելույթներն էին:

Տաթևիկ Դովհաննիսյան
(1955)

You'll Have To Swing It (Mr. Paganini) (S. Coslow)

1970-ականների կեսերից Խորհրդային Միությունում և նրա սահմաններից դուրս ջազի երկնակամարում միանգամից փայլեց տաղանդավոր երգչուհին Գայաստանից, ում շուտով պիտի կոչեին «Խորհրդային ջազի առաջին լեդի»

Յեռավոր 1960-ականներին երևանցիների սիրելի «Կասկադի» մոտ գտնվող տներից մեկում մի փոքրիկ աղջնակ էր ապրում...

Սկիզբը հեջիաթի է նման, կմտածեք դուք: Սա հենց հեջիաթ է, որ կա, հեջիաթ մի աղջնակի մասին, ով հետո պիտի դառնա արքայադուստր և խորհրդային ու հայկական ջազի «Լեդի»:

Ես, որ արդեն սիրահարված էի ջազին, գիտեի, որ այդ տանն ապրում է մի փոքրիկ, սևաչա աղջնակ, ով ամբողջովին թաթախված է երաժշտությանը, չէ՞ որ նրանց տանը ջութկորն էլ երաժիշտներ էին, և գիտեի, որ հայկական հրաշալի երգերի ու դասական երաժշտության հետ մեկտեղ նա սիրում է նաև ջազը, սիրում է ինքնամոտաց, լսում է Օսկար Պետրոսյանի, Էռոլլ Գարների, Դյուկ Էլլինգտոնի, Ջանոնի Բեյսիի կատարումները, իսկ ջազի Առաջին լեդի էլլա Ֆիթցերալդը նրա կուռքն է: Այն ժամանակ կանխատեսել անգամ ինքնավոր չէր, որ 1970-ականներին այդ տաղանդավոր հայուհուն կհանաչեն ու կսիրեն հսկայական Խորհրդային Միության մեծ ու փոքր քաղաքներում:

Երա սրընթաց վերելքը ջազում վստահ էր ու համոզիչ:

Դա, իհարկե, Տաթևիկ Դովհաննիսյանն էր:

Ես չեմ պատկերացնում, թե երաժշտությունից բացի Տաթևիկ Դովհաննիսյանը էլ ինչ կարող էր նախընտրել: Ի հերքումն ասացվածքի, թե՛ «բնությունը համազտանում է երեխաների վրա», երգչի ու երաժիշտի տաղանդը նա ժառանգել է ծնողներից՝ անգուզական երգչուհի Օֆելյա Գամբարձյանից և հայտնի երաժիշտ, ցամաքահար Լորայր Դովհաննիսյանից: Տաթևիկի ավագ եղբայրը՝ Դովհաննես Դովհաննիսյանը, ջութակահար է, Գայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության ԷՄԼ-ի լարային խմբի կոնցերտմեյստեր, ջազի սիրահար, և զարմանալի չէ, որ Դովհաննիսյանների տանը, բացի հայկական երաժշտությունից, մշտապես հնչում էր նաև դասականն ու ջազը:

Փոքրիկ Տաթևիկի ջազային հաջողությունների մասին ինձ միշտ պատմում էր ընկերս՝ Բորիս Չաղայանը, որ Դովհաննիսյանների հարևանն էր, մի հարկ վերև էր ապրում: Սի անգամ ասաց. «Չիկո, պատկերացնո՞ւմ ես, Աչոնը «Mr. Paganini» է երգում»: Ճիշտն ասած, ջիվախտացի, քանի որ ծանոթ էի էլլա Ֆիթցերալդի կատարմանը հնչող այդ քարո երգին: Բայց

Նրա նվաճումներից են կիթառահար Լարրի Կորիելի, սաքսոֆոնահարներ Չառլզ Դևիսի, Մատանա Ռոբերտի, Չառլզ Օուենսի, երգչուհի Դեբորա Դևիսի և հանրահայտ էլի ուրիշ շատ երաժիշտների հետ համատեղ ելույթները:

Ա. Սաթյանը զանազան ոճերի երաժիշտ է, նվագում է ինչպես ջազային ստանդարտներ, այնպես էլ լատին և ֆանք ոճի երաժշտություն: Նրա կոմպոզիցիաներին, վերադաշնակումներին և կատարողական արվեստին բարձր գնահատական են տվել Լարրի Կորիելը, Ալֆրեդո Մոուսոնը, լեզենդար դաշնակահար Աիմադ Ֆամալը:

Իր մասնագիտական հարուստ գիտելիքները Ա. Սաթյանը փոխանցում է Լիբանանի ազգային կոնսերվատորիայի (Բեյրութ) ուսանողներին, որի պրոֆեսորն է: Նա դասավանդում է դասական դաշնամուրի

ամբիոնում և գլխավորում է ջազային երաժշտության ամբիոնը, որտեղ ուսուցումը տարվում է իր կազմած ծրագրով:

Երևանի ջազմենների միջոց ուրախ են հարազատ քաղաքում տեսնելու Ա. Սաթյանին և նրա հետ կիսելու համատեղ ելույթների ուրախությունը:

Չառլզ այ՛ Արթուր Սաթյան, Ապառտուր Անվեզան, Երվանդ Ասրադյան, Չառլզ Դևիս, Սամել Չաքրի, Բեյրութ, 2009թ.

Սիմոն Դովմազյան
(1961)

Third Plane (R. Cartet)

Ժամանակակից ջազի կարկառուն ներկայացուցիչներից մեկը՝ շեփոխահար և կոմպոզիտոր Ուինթոն Սարսալիան իր վարպետության-դասերից մեկի ժամանակ ջազի համալսարանում մասնաբաժինը (ոչ թե մեկը) համեմատում է ավտոմեքենայի հետ. «Թմրուկները, առում է նա,- դա շարժիչն է: Կոմպոզիցիան՝ անիվները, իսկ դաշնամուրը՝ թափքը»: Ընդ որում, մեծագույն դերը տալով կոմպոզիցիային, նկատում է. «Ամենագերազանց, հզոր շարժիչի դեպ-

քում, բայց առանց անիվների, ոչ մի մեքենա տեղից չի շարժվի: Իսկ անիվներով, նույնիսկ առանց շարժիչի, մեքենան կարող է շարժվել»:

Պիանայի համեմատություն:
Ահա այդպես, մի քանի գույգ անիվներից մեկը, որոնց վրա գլորվելով շարժվում է երևանյան ջազը, Սիմոն Դովմազյանն է՝ մեր Այոման:

Սերը երաժշտության նկատմամբ դրսևորվեց դպրոցական տարիներին: Այն ժամանակ ընկերների հետ միասին հրապուրվեց «Beatles»-ով, նույնիսկ ծեղցն առավ կիթառն ու ինքնուրույն ինչ-որ բաներ սովորեց: Այնուհետև, երաժշտական հրապուրանքների շարքում հայտնվեցին «Deep Purple»-ը, «Led Zeppelin»-ը, Ռեյ Չառլզը, Սթիվի Ուանդերը, Էլ Ֆերրոուն, Ջորջ Բենսոնն ու Պերրի Պեյկոկը (ջազ-ռոք ձևում): Սովորական կիթառը փոխարինեց քաս-կիթառով, երկար նստում էր մագնիտաֆոնի մոտ ու լսողությամբ քասային պարտիաներ «դուրս բերում»:

Սյոմայի ծնողներն ուզում էին, որ որդին ինժեներ դառնա և համարում էին, որ երաժշտությունը նրա համար ընդամենը հրապուրանք է: Պե՛նց նրանց համառ պնդմամբ էլ միջնակարգ դպրոցի 9-րդ դասարանից հետո ընդունվեց Կապի տեխնիկում: Տեխնիկումն ավարտելուց հետո ծառայեց քանակում: Բանակից հետո աշխատանքի անցավ «Ալգորիթմ» կազմակերպությունում, որպես տեխնիկ: Այնտեղ էլ հայտնվեց ինքնագործունեություն գուցաբերող երաժիշտների շրջապատում:

«Իմ կյանքում ամեն ինչ հավանաբար նախկին հունով կընթանար: Կարծում էի, թե երաժշտության համար ուշագեղ եմ, ընդ որում, արդեն ընդունվել էի Պուլխտեխնիկական ինստիտուտ: Սակայն մի օրն ամեն ինչ փոխեց: Այդ օրը լսեցի «Third Plane» ծայնասկավառակը:

Պերրի Պեյկոկ, Ռոն Քարտեր, Թոնի Ուիլյամս:
Ձազը միանգամից ներխուժեց հոգուս մեջ ու այնտեղից դուրս մղեց մնացյալ ողջ երաժշտությունը...»

«Art Voices» խումբը

Աթուր Գրիգորյան

Սանուկ Դազարյան

Ձախեց այ՛
Էդգար Ավետիսյան,
Աթուր Գրիգորյան,
Սանուկ Դազարյան,
Լևոն Գուլիմյան,
Պերճ Լահապետյան,
Ակազ Ապրգալյան,
Քակետ Եսրայան

«Art Voices» խումբը ստեղծվել է 2005 թ-ին, այն ժամանակ դեռևս բոլորովին երիտասարդ երաժիշտների կողմից: Իր գոյության շատ կարճ ժամանակում այն դարձավ մեր ցավալին բնմում նկատվողներից մեկը, հասցրեց հրաշալի ելույթ ունենալ Սոսկվայում, Փարիզում և դառնալ Բուխարեստի ցագ-մրցույթի Գրան-պրիի մրցանակակիր (2008): Առաջնորդող երաժիշտներն ու մտահոյացումների հեղինակները տաղանդավոր Սանուկ Դազարյանը (խմբի ղեկավար, դաշնա-

Շուրամ Գևորգյանը ու «Art Voices» խումբը

Լախար, ստեղնաշարայինի նվագաձուև) և Արթուր Գրիգորյանն են (սաքսոֆոնահար)։

Նրանց ինքնօրինակ կոմպոզիցիաները «Art Voices»-ի նվագազանկի մեծ մասն են կազմում։ Երկուսն էլ այքի են ընկնում բարձր երաժշտականությանը, ունկնդրին իրենց մենակատարումներով գրավելու ունակությամբ։

Երաժշտախմբի հնչողության մեջ իրենց ավանդն են ներդնում շեփորահար Լևոն Գուչինյանը, սաս-կիթառահար Էդգար Ավետիսյանը, փայլուն, աշխույժ թմբկահար Գերն Նահապետյանը։ Իսկ հայկական ժողովրդական բլուև և զուռնա գործիքներին վարպետորեն տիրապետող Ավագ Սարգսյանը խմբի հնչողության մեջ ներմուծում է իր առանձնահատուկ հնչերանցը, որն ընդգծում է խմբի հաղորդակցումը ֆոլկ-ջազ ոճին։

Ի պատիվ «Art Voices»-ի երաժիշտների, պետք է հավելել, որ նրանք ծանոթ են ջազային ստանդարտներին, ինչն ընդլայնում է մեյնստրիմ-ջազի կողմնորոշում ունեցող երաժիշտների հետ աշխատելու նրանց հնարավորությունները։

Չափից արժեքավոր Ավագ Սարգսյան, Մանուկ Ղազարյան, Արթուր Գրիգորյան, Չամբու Շաղոյան, Գերն Նահապետյան, Լևոն Գուչինյան

Արմեն Չիկո Թուրքումբազյան

International
Jazz Day • 2014

Վահագն Չալապալաթյան

Ֆեդոտիկո Անդրեյան

Ձագի միջազգային օրն այս անգամ ևս նշվեց քաջօթյա մեծ համերգով: Այս անգամ Կասկադ համալիրի տարածքում տոնական համերգը մեկտեղել էր հայկական ու համաշխարհային քանազան ջազմենների և ջազ թենդերի: Արմեն Թուֆուճյան ("Chico & Friends"), Կահագն Պայրապետյան, Պայաստանի պետական ջազ-նվագախումբ՝ Արմեն Պյոսնունցի ղեկավարությամբ, Կարեն Մամիկոնյան և այլք: Ձագի օրվա երևանյան հյուրերն էին Սակեղունիայում և աշխարհում ճանաչված ջազմեններ Գարո և Դիրան Թավիջյան եղբայրները և Գորան Գեշտակյան: Օրվա առթիվ կոմպոզիտոր, դիրիժոր Մելիք Մավիսակալյանը և կոմպոզիտոր, դաշնակահար Ստեփան Ծաքաղյանը երևան քաղաքի երաժշտարվեստում ներդրած նշանակալի ավանդի, զեղարվեստական արժեքների ստեղծման և տարածման համար երևանի քաղաքապետ Տարոն Մարգարյանի անունից պարգևատրվեցին քաղաքապետի Ռսկե մեդալով:

***

Մելիք Մավիսակալյանը

Ստեփան Ծաքաղյանը

2015 թվականի օգոստոսին Կանո Մովսեսյանի նախաձեռնությամբ ստեղծվեց Ձագի Պայկական ասոցիացիան, որի նպատակն է Պայաստանում հնարավորինս խթանել ջազարվեստի զարգացումը և տարածումը:

Ձագի Պայկական ասոցիացիայի ջանքերով և մի շարք կազմակերպությունների ցանքերով (Յաքրոմ Armenia, Rostelecom, Երևանի «Ararat» կոմյակի գործարան) կազմակերպվեց երևան-2015 միջազգային ջազ-փառատունը:

Պոկտեմբերի 16-ին երևանի Շ. Ազնավուրի հրապարակում տեղի ունեցավ մամլո ասուլիս, որին ներկա էին փառատունին մասնակցող տեղացի և օտարերկրյա երաժիշտները, Ձագի Պայկական ասոցիացիայի հիմնադիր-նախագահ Կանո Մովսեսյանը, բազմաթիվ լրագրողներ, հյուրեր:

Փառատունային համերգները կայացան Կարեն Դեմիրճյանի անվան համալիրի համերգային դահլիճում հոկտեմբերի 17, 18 և 19-ին:

Նվիրում Զիկոյին

Ջազ համերգ
Նվիրված Արմեն
Չիկո Թութունջյանի
հիշատակին

Պիշատակի համերգ կազմակերպելու գաղափարը ծնվեց Չիկոյի մահից մի քանի օր անց: Մշակույթի նախարար Արմեն Ամիրջյանի մոտ սկսվեցին համերգի կազմակերպման քննարկումները՝ Սարտին Վարդազարյանի, Երվանդ Երզնկյանի, Արմեն Պրամունցի, Վահագն Գալստյանի, Ջազի հայկական ասոցիացիայի նախագահ Կամո Սուվսյանի, Գուրեն Գրեյի Արմևս ընկերության գործադիր տնօրեն Վիկտորիա Ալախյանի, ռեժիսոր Սուրեն Արեբենցի և իմ մասնակցությամբ: Պիշատակի համերգներին քննորոշ կոնցերտալ տարրեր լուծումներ քննարկելուց հետո կանգնեցինք այն գաղափարի վրա, որ այս համերգը իր թվանդակային լուծումներով պետք է լիներ Արմեն Թութունջյանի հեղինակային Ջազի ժամը հաղորդման շարունակությունը, որտեղ մեկ համերգի ձևաչափում պետք էր պատմել հայկական ջազի հատկապես վերջին 30 տարիների պատմությունը, այդ պատմության հիմնական դերատարների, ինչպես նաև այդ պատմությունը Չիկոյի հետ միասին կերտած փայլուն արվեստագետների մասին: Իսկ ո՞վ պետք է պատմեր այդ պատմությունը, ով պետք է լավագույնս ներկայացներ իր ժամանակակիցներին, ավագ և կրտսեր գործընկերներին, ուսանողներին Ի հարկե հենց ինքը՝ Չիկոն:

Այս լուծումը համերգային միջավայրում ստանալու հարցում իր աջակցությունը ցուցաբերեց ռեժիսոր Սուրեն Արեբենցը, ով Վիկտորիա Ալախյանի նախաձեռնությամբ արդեն սկսել էր Արմեն Թութունջյանի մասին

դոկումենտալ ֆիլմի պատրաստման աշխատանքները:

Եվ եկավ Մոյսեսի 27-ը՝ կյանքիս թերևս ամենահուզմունալից և պատասխանատու օրերից մեկը: «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահը (եվիջեցուն էր: Բեմում միաժամանակ մեր երկու պետական մեծ նվագախմբերն էին (բիզ քենդերը)՝ Կայաստանի պետական ջազ նվագա-

խումբը՝ Արմեն Պրամունցի ղեկավարությամբ և Կայաստանի ռադիոյի և հեռուստատեսության մեծ նվագախումբը՝ Երվանդ Երզնկյանի ղեկավարությամբ: Պիշատակի երեկոն քաջվեց Դյուք Էլլինգվոնի "Take the A Train" ստուդիազրոնությամբ, որով շուրջ 20 տարի տարբեր հեռուստաալիքներով սկսվում էր Արմեն Թութունջյանի հեղինակային Ջազի ժամը հաղորդումը: Անե էլըանին հայտնվեց երեկոյի հերոսը: «Ողջո՛ւյն: Ջազի ժամն է եթևրում»

Երևան, 27 նոյեմբերի, 2017 թ., «Արամ Խաչատրյան» մեծ համերգասրահ

Մարտին Վարդապետյան

Երվանդ Երզնկյան

Լևոն Մարտիրոսյան

Միհրոն Դովազյանը և Հակոբ Օրդաբաջյանը

Դահլիճն անմիջապես լցվեց սիրով, կարոտով, թախիծով և անմոռանալի հիշողություններով:
 Մեր անվանի ցածմեներին տեսանյութերի միջոցով ներկայացնում էր Չիկոն, իսկ երաժիշտները խոսքով և երաժշտությամբ իրենց հարզանքի և երախտիքի տուրքն էին մատուցում լուսահոգի ընկերոջը, ուսուցչին և պարզապես իր գործի նվիրյալ մարդուն՝ լեգենդար Չիկոյին: